

De lange mars en de vele struikelblokken

Inhoud

Inleiding

Problemen op de werkplek

Financiële perikelen & verdiensten

Privacybescherming

Arbeidsongeschiktheid, beroepsziekten & gezondheidszorg

Carrièreverandering, bijscholing & innovatie

Migranten & vrouwenhandel

Bijlagen:

Een jaar Rode Draad in Rotterdam

Straat of zone?

Raamprostitutie, een doorzichtige wereld?

Eisenpakket

Colofon:

De Rode Draad

Pb 16422

1001 RM Amsterdam

info@rodedraad

020-6243366

Tekst Sietske Altink en medewerkers/vrijwilligers De Rode Draad

Redactie: Hansje Verbeek

Inleiding

Meer dan een jaar geleden werden prostitutiebedrijven legaal. Een van de doelstellingen van deze wetwijziging was een betere positie voor prostituees. Maar die is voor velen op een teleurstelling uitgelopen. Er bestaan nog veel problemen op de werkplek, de verdiensten zijn laag en de toegang tot de maatschappelijke dienstverlening en de gezondheidszorg is gebrekkig. Sekswerkers hebben tevens te kampen met geringe verdiensten, aantasting van de privacy en weinig carrièremogelijkheden.

Toch zijn sombere conclusies over de mogelijkheden van de wetwijziging te voorbarig. Het ligt namelijk niet aan de wet zelf dat de positie van prostituees niet noemenswaardig is verbeterd, maar aan de uitvoering en aan de gebrekkige toepassing van wetgeving op ander gebied. In de praktijk stellen de rechten die prostituees op papier hebben namelijk nog weinig voor.

Het tegengaan van dwang in de prostitutie is ook een doel van het beleid en ligt aan de basis van positieverbetering. Maar deze tweede belangrijke doelstelling van de wetwijziging krijgt nauwelijks aandacht als het niet om het klassieke vrouwenhandelverhaal gaat. Van dwang in de prostitutie is echter ook sprake wanneer de fysieke en psychische integriteit wordt aangetast. Net als alle andere burgers hebben prostituees het recht te bepalen met wie ze welke seksuele handelingen wanneer verrichten. Ook moeten zij net als ieder ander zelf kunnen beslissen over de hoeveelheid tijd die ze daaraan besteden, over de omstandigheden waaronder en de voorwaarden waarop zij seksuele diensten verlenen. Toch komt seksueel geweld of seksuele intimidatie op de werkvloer nog veel voor. Het tegengaan van dwang is nauw verweven met positieverbetering. Bestrijding van vrouwenhandel is daarvan een onderdeel, maar mag daaraan niet worden gelijkgesteld.

Het realiseren van de doelstellingen van positieverbetering en tegengaan van dwang loopt als een Rode Draad door deze congresbundel. In het derde deel van deze publicatie worden ook de specifieke problemen voor werksoorten als raam- en straatprostitutie uitgelicht.

Problemen op de werkplek

Voordeel van de wetswijziging zou zijn dat sekswerkers dezelfde rechten kunnen opeisen als de rest van de werkende bevolking. Maar daarin zit nog weinig schot. Nog steeds komen op de werkvloer situaties voor die lijken op die van uitgebuite arbeiders in de negentiende eeuw: boete moeten betalen als men een paar minuutjes te laat komt, chantage van vrouwen die wantoestanden naar buiten willen brengen, onterechte en plotselinge ontslagen en verplicht meebetalen aan advertenties 'van de baas'. Vooral in de escort circuleren contracten waarin bijvoorbeeld staat dat prostituees boetes moeten betalen als ze een klant weigeren en bij 'ongehoorzaamheid' een jaar niet meer in de branche mogen werken.

In nog heel veel bedrijven heerst het percentagesysteem, dat wil zeggen dat de helft of meer van wat de klant betaalt, naar het bedrijf gaat. Alleen dit systeem al impliceert een gezagsverhouding: de exploitant is immers voor zijn inkomen afhankelijk van de hoeveelheid klanten van de prostituee. Hij zal dan ook aangeven hoe klanten tevreden gehouden kunnen worden en hoe een grotere klantenkring kan worden opgebouwd. Met andere woorden, hij zal gezag over de prostituee uitoefenen. Dit is nu het belangrijkste kenmerk voor loondienst. Of er een arbeidscontract is doet niet ter zake. In feite gedragen veel escortbureaus zich als uitzendbureau zonder aan de vereisten van de uitzendbranche te voldoen. Maar als ze zich puur als bemiddelaars zouden presenteren, kunnen ze geen gezag uitoefenen over de personen voor wie ze bemiddelen. Dit geldt ook voor clubs die escort erbij doen.

In zeker tachtig procent van de bedrijven heerst een feitelijke situatie van loondienst –hoewel het vaststellen daarvan nog de nodige voeten in de aarde zal hebben –maar de vrouwen hebben niet de rechten die daaraan zijn verbonden zoals ziekteverlof, vakantiegeld en zwangerschapsverlof. Bij ziekte kunnen ze niet in de ziektewet. 'Als het je niet bevalt, ga je maar', zo luidt het standaardantwoord op hun klachten. Maar waar moeten ze heen? In andere bedrijven is de situatie vaak niet anders en zijn ze wel hun vaste klanten kwijt.

Deze wantoestanden ontstaan mede doordat de bedrijfsvereniging hiertegen nog niet samen met de belasting optreedt. Het GAK, de bedrijfsvereniging waaronder prostitutiebedrijven ressorteren, heeft aangekondigd de bedrijven pas per 1 januari te gaan controleren. Wel heeft men toegezegd voor die tijd op klachten te reageren. Maar niet een prostituee heeft nog een klacht bij het GAK ingediend. Het GAK is overigens wel de enige instelling die haar aanstaande bemoeienis met de sekswereld serieus heeft voorbereid door een goede brochure over sociale zekerheid uit te geven.

Bij exploitanten bestaat er grote weerzin tegen loondienst, onder meer omdat ze sociale lasten moeten gaan afdragen en ze de prostituee ook moeten betalen als er geen klant in de zaak is. De meeste exploitanten denken echter dat het hun tijd wel zal duren. Ze negeren alle waarschuwingen van hun branche-organisaties die hen er regelmatig op wijzen dat als ze doorgaan met percentages heffen, kledingvoorschriften stellen en boetes opleggen, ze bij controle als werkgever kunnen worden gezien en dus ook hoge bedragen aan sociale lasten moeten gaan betalen. Vaak beweren exploitanten dat loondienst in de prostitutie onmogelijk is. Het bestaan van een gezagsverhouding zou onverenigbaar zijn met het recht van prostituees zelf voorwaarden aan seksuele contacten te stellen. Dat gaat echter niet helemaal op. Ook andere arbeidscontracten kennen een respect voor grondrechten. In de prostitutie hoeft dat niet anders te zijn. Tevens gaat men ervan uit dat prostituees niet in loondienst willen omdat ze dan hun persoonsgegevens moeten opgeven. Dat is niet altijd waar: vooral legale migranten die ver van huis werken, hebben weinig bezwaar tegen het bekend worden van hun gegevens.

Veel prostituees zijn op papier - lees voor de belasting - zelfstandig maar hebben zelden iets te zeggen over hun werktijden en hun manier van werken. Andere zelfstandigen hebben dat wel.

Een minderheid onder de exploitanten is hun bedrijf aan het omvormen tot een zogeheten facilitaire bedrijf, waar zelfstandige prostituees faciliteiten als kamer- en bargebruik kunnen inhuren. Idealiter bepalen daar prostituees net als andere ondernemers hun eigen prijzen, kunnen zij komen en gaan wanneer ze willen en hebben zij ook de mogelijkheid om in meerdere bedrijven te werken. Daardoor worden exploitanten in feite verhuurders, zoals exploitanten in de raamverhuur dat al zijn. Als dit consequent wordt doorgevoerd, komen seksbedrijven er heel anders uit te zien en worden ze een soort rendez-vous huizen of hotels. Om een loondienstverhouding te vermijden, mag een exploitant dan niet meer afhankelijk zijn van de verdiensten van een individuele prostituee. Dat betekent dat het niet uitmaakt of de huurders van de kamers hun seksuele diensten betaald verlenen of uit liefhebberij verrichten. Dit is sowieso nog een discussiestuk bij facilitaire bedrijven

Aanbevelingen

- Het moet duidelijk worden of de situatie op de werkplek loondienst betreft of niet.
- Er moet een vangnet komen zodat prostituees geen nare gevolgen ondervinden wanneer in hun bedrijf loondienst wordt geconstateerd.
- De bedrijfsvereniging heeft ook een taak in het aantonen van loondienstverhoudingen in het zogeheten illegale circuit, bijvoorbeeld in animeerbars.
- Er moet zo snel mogelijk een CAO voor de prostitutiebranche komen.
- Tengevolge van het stigma wordt de psychische gesteldheid overbelicht. Men denkt de problemen in de prostitutie in kaart te krijgen door de individuele ziel van de prostituee te onderzoeken. Ons inziens gaat het echter om een beroepsgroep en ligt, net als bij andere beroepsgroepen, de kern niet bij de zielenroerselen van de leden van de beroepsgroep. Een onderzoek naar misstanden in de branche dient dan ook door bedrijfskundigen of organisatiedeskundigen te worden verricht, en niet vanuit een psychologische of seksuologische invalshoek te worden opgezet. Het huidige onderzoek is nog teveel gericht op de prostituee zelf.

Financiële perikelen & verdiensten

Nadeel van het werken als zelfstandige is dat je een BTW-boekhouding moet voeren. Dat geldt ook voor prostituees. Ook als ze alleen op papier zelfstandig zijn, hebben ze wel te maken met de administratieve rompslomp van deze status. Van mensen die altijd buiten de samenleving hebben gestaan, wordt nu verwacht dat ze alle ins en outs van een boekhouding kennen, iets wat journalisten en advocaten al moeilijk vinden.

Veel prostituees die dit niet zelf willen doen, krijgen te maken met dubieuze boekhouders die teveel rekenen, dubbelzinnige opmerkingen maken en vrouwen op de werkplek opzoeken hetgeen een weinig professionele indruk maakt. Dit is in de pers gekomen. De Rode Draad heeft inmiddels een bestand kunnen opbouwen van boekhouders die wel bonafide zijn. Ook komt het voor dat de baas zijn zelfstandigen verplicht de boekhouder van zijn keuze te nemen. Over deze gang van zaken kwamen veel klachten binnen bij De Rode Draad. Deze handelwijze wekt al gauw de verdenking van 'creatief boekhouden' om de administratie van de prostituee in overeenstemming te brengen met die van de exploitant. Als dat aan het licht komt, is de prostituee nog medeplichtig aan fraude ook. Dat een boekhouder zich daarvoor laat lenen, is al curieus. In iedere andere sector zou het als onbehoorlijke belangenvermenging gelden. Soms presenteert de exploitant deze 'boekhoudkundige service' als een manier om 'anoniem' belasting te betalen. In dat geval gaan de prostituees helemaal het schip in. Ze kunnen dan nooit aantonen dat ze daadwerkelijk belasting hebben betaald en verliezen het zicht op de bedragen die voor hen zijn afgedragen, voor zover dat is gebeurd. Het is zelfs

voorgekomen dat vrouwen zich moesten aansluiten bij een 'stichting' die de gelden voor de belasting inzamelde om ze vervolgens op de rekening van de vaste klusjesman van het bordeel te storten. Deze vorm van 'collectieve belastingbetaling' brengt vrouwen nogal eens in de problemen. Maar al te vaak krijgen ze jaren nadat ze zijn gestopt nog aangiftebiljetten.

Het bleek een illusie dat prostituees aftrekposten konden opvoeren en er daardoor gunstig zouden uitspringen. De commissie Oort had bij de herziening van het belastingstelsel verzuimd prostituees in dezelfde categorie als modellen en actrices te plaatsen, die kleding en persoonlijke verzorging als aftrekposten kunnen boeken. Deze belangrijke post gaat dus aan prostituees voorbij. Voor hen geldt alleen een overall met bedrijfslogo als bedrijfskleding. Lingerie en dergelijke niet, want iedereen draagt toch ondergoed? En wat wordt wel als aftrekpost geaccepteerd? Jawel: condooms, het artikel bij uitstek waardoor iemand als prostituee te herkennen valt. Tevens is het weer een illustratie van de aloude associatie van prostitutie en volksgezondheid. Voorts verschilt de mate waarop de belastingdiensten zich inzetten per regio. De wet is weliswaar overal hetzelfde maar wordt niet overal even enthousiast toegepast.

Vervolgens is er een probleem voor prostituees die heel af en toe werken en hun inkomsten willen opgeven als incidentele bijverdiensten, met andere woorden als 'overige inkomsten uit arbeid.' Dit zou van toepassing moeten zijn op mensen die slechts een paar dagen of weken werken of een soort 'vakantiewerk' in de prostitutie doen of het een paar dagen willen proberen

Van alle andere belastingplichtigen wordt verwacht dat ze die bijverdiensten eens per jaar op hun aangiftebiljet vermelden. Belastinginspecteurs zullen hen niet snel op de werkplek komen controleren. Als iemand een gastles geeft, komt de fiscus echt niet een Waarneming Ter Plaatse doen. Maar bij iemand die klust als prostituee doet men dat wel. Dit wekt de indruk dat men meent dat prostituees hun verdiensten niet eerlijk opgeven. Naar verluidt gaan medewerkers van een belastingdienst zo ver dat ze aan zelfstandigen de namen van hun klanten vragen. Dat is natuurlijk onzin. Als je bij een zelfstandige ijsboer een ijsje koopt laat je ook geen factuur met naam en toenaam achter. Met andere woorden, doordat prostitutie en fraude in een adem worden genoemd, gaat men per definitie al uit van belastingontduiking. Dit is ten onrechte: veel prostituees willen liever wit geld op de bank hebben om bijvoorbeeld in een eigen bedrijf of huis te investeren. Met zwart geld kunnen ze niet veel behalve het zo snel mogelijk uitgeven. Maar dan moeten ze wel een zakelijke rekening kunnen openen. Eindelijk kan dat nu.

Maar dat heeft de nodige moeite gekost..

Belasting betalen is voor niemand leuk, maar het wordt prostituees ook niet gemakkelijk gemaakt. Medewerkers van De Rode Draad die de belastingkrant uitdelen krijgen vaak te horen van prostituees dat ze geen belasting willen betalen zolang ze niet als normale werkende mensen behandeld worden. Overigens heeft die belastingplicht wel erg veel nadruk gekregen in de hele discussie over de wetwijziging. Prostituees kregen daardoor de indruk dat dit het enige gevolg voor hen was. Maar belasting betalen moesten prostituees toch al, wetwijziging of niet. Deze verwarring werd nog gevoed door exploitanten die prostituees vertelden dat de wetwijziging voor hen alleen registratie en andere narigheid inhield.

Verdiensten

Door alle heffingen en verplichtingen vragen prostituees zich af of hun beroep nog wel lonend is. De prijzen in de prostitutie zijn de laatste jaren zelfs niet met de normale prijsstijgingen meegegaan. Bruto verdient een vrouw gemiddeld zo'n 40 gulden bruto per uur. Dat geldt net zo goed voor een escort als voor een raamprostituee. Van die veertig gulden moeten de

belasting en alle andere kosten nog af. Bovendien worden ze geacht daarvan ook de reserves voor hun oude dag op te bouwen. Ter vergelijking: een zelfstandig werkende in de bouw moet al 70 gulden bruto per uur rekenen om dit soort kosten eruit te halen. Het is moeilijk te bepalen bij welk inkomen werken in de prostitutie echt lonend is. Er moet namelijk niet alleen rekening worden gehouden met de fysieke en de mentale zwaarte van het beroep, maar ook met de betrekkelijke korte duur van een carrière in de prostitutie. Het valt niet mee om over dit onderwerp een zakelijke discussie te starten. Er heersen nog veel misverstanden over het inkomen van prostituees. De buitenwacht denkt nog steeds dat ze slapend rijk worden. Men wijst meestal op de hoge prijzen die in de clubs worden gevraagd: enkele honderden gulden per uur. Maar die prijzen zijn misleidend, de tijd dat een prostituee op een klant wacht, krijgt zij niet betaald. Bovendien vergeet men dat slechts een klein deel bij de prostituees terechtkomt van hetgeen de klant in een club uitgeeft. Meer dan de helft gaat naar de 'baas' of zelfs naar taxichauffeurs. Bij sommige grote clubs krijgt de (mannelijke) taxichauffeur namelijk een flinke premie voor het aanbevelen van een club bij een passagier. Dat is soms nog meer dan hetgeen die klant de vrouw oplevert.

De sanering van de seksbranche zal zeker een prijsverhoging teweegbrengen, doordat personeelskosten en BTW doorberekend moeten worden. Veel economisch ongezonde bedrijven zullen daardoor verdwijnen. Zij zullen de sociale lasten niet kunnen dragen.

Aanbevelingen

- .
- Prostituees moeten net als andere burgers de mogelijkheid krijgen incidentele inkomsten slechts een maal per jaar op te geven.
- Ambtenaren van de Belastingdienst hebben een taak in het eisen van een normale boekhouding en dienen niet toe te staan dat exploitanten en prostituees dezelfde boekhouders hebben.
- Bij het toezien op een behoorlijke administratie hoort ook het treffen van sancties jegens exploitanten die geen bonnen willen afgeven voor de huur van de faciliteiten of dit niet gratis willen doen.

Privacybescherming

Helaas bestaat de neiging om de beoefenaren van het beroep dat het meest wordt gestigmatiseerd, aan extra controlemechanismen te onderwerpen om hun identiteit vast te stellen. Dit verergert het stigma alleen maar. Prostituees hebben er - gezien het gebrek aan maatschappelijke acceptatie van hun beroep - alle belang bij om hun persoonsgegevens zorgvuldig te beheren. Hun privacy wordt op verschillende wijzen aangetast. Behalve de controle door de exploitanten, is er nog een extra identificatieplicht ingesteld. Bovendien zijn er problemen met een discrete inschrijving bij de Kamers van Koophandel en bedenkt men af en toe dat individuele prostituees vergunningplichtig moeten worden.

Ook als het puur facilitaire bedrijven zijn, worden exploitanten toch door de overheid gedwongen zich als 'baas' te gedragen, doordat ze de plicht hebben de identiteit van de prostituee te controleren. Dit betekent dat veel exploitanten een kopie van het identiteitsbewijs vragen. De zelfstandige prostituee verliest daarmee haar anonimiteit ten opzichte van de exploitant. Sommige exploitanten maken daar gebruik van door de sekswerker te chanteren met de dreiging haar thuis te zullen bellen om het thuisfront op de hoogte te stellen van haar werkzaamheden, als zij weigert te werken op een moment dat het de exploitant goed uitkomt. Dat is vooral een probleem voor vrouwen die hun werk voor de kinderen, of zelfs voor de echtgenoot geheim willen houden. Maar ook voor prostituees die hun omgeving wel op de hoogte hebben gesteld, is het vaak vervelend om thuis door de exploitant te worden benaderd. Overigens is het voor iedereen in loondienst verplicht dus ook voor prostituees om een kopie van het identiteitsbewijs aan de werkgever te overhandigen.

Identificatieplicht

Sinds 1 oktober 2000 moeten alle zelfstandige prostituees aan de politie of aan andere bevoegde ambtenaren hun identiteitsbewijs kunnen laten zien. Zelfstandige prostituees zijn de enige zelfstandigen die aan een dergelijke plicht zijn onderworpen. Bij andere beroepsgroepen geldt dit alleen voor degenen die in loondienst zijn. Wanneer bijvoorbeeld een freelance journalist iemand aan het interviewen is, hoeft deze bij controle door de politie niet zijn paspoort te kunnen tonen. Een persoon die mogelijk prostituee is, moet echter dat wel. Weliswaar wordt in andere horecagelegenheden wel eens om een identiteitsbewijs gevraagd, maar dat gebeurt niet op grond van de verdenking tot een beroepsgroep te horen en geldt bovendien voor alle aanwezigen. Niemand zal het in zijn hoofd halen slechts een enkele beroepsgroep eruit te halen.

De identificatieplicht lijkt in de plaats te komen van de in 1997 door de Registratiekamer afgekeurde politieregistratie van de beroepsgroep van prostituees. Deze instantie vond destijds dat politieregistratie van een beroepsgroep niet te rijmen viel met het recht op privacy en ook geen enkel strafrechtelijk doel kon dienen. De nieuwe identificatieplicht is bedoeld als maatregel tegen exploitanten die illegalen te werk stellen, maar treft vooral prostituees. Het zal hun nodeloos het gevoel geven dat zij wel gecriminaliseerd worden, in tegenstelling tot de exploitant.

En waarom moeten speciaal daarvoor aangestelde politiefunctionarissen of andere gemeenteamttenaren meer bevoegdheden krijgen dan de vreemdelingendiensten? Het aanpakken van exploitanten die met illegalen werken is immers al een taak van de vreemdelingendienst. Daarnaast zijn er problemen met de uitvoerbaarheid van deze wet. In Nederland is de burger namelijk niet verplicht een identiteitsbewijs bij zich te hebben. En

zoals veel andere mensen laten prostituees hun papieren meestal uit veiligheidsoverwegingen thuis. Politiebeambten zullen meestal niet bereid zijn de sekswerkers naar hun woning of verblijfplaats te begeleiden. Bij een controle worden prostituees in de gelegenheid gesteld hun papieren op een later tijdstip te tonen. Soms zullen ze daaraan niet kunnen voldoen. Soms zullen ze dit ook niet willen. In het laatste geval kunnen zij beschuldigd worden van het niet opvolgen van een dienstbevel, hoewel het voor de bevoegde ambtenaar moeilijk is het verschil vast te stellen tussen niet weten en niet kunnen. Prostituees hebben van niemand informatie ontvangen over deze regel en weten daardoor niet wanneer ze een weigering van een dienstbevel aangewreven kan worden. De wet bevat echter nog meer onduidelijkheden. Zo mag een 'bevoegd ambtenaar', meestal een agent, adressen en dergelijke noteren als hij/zij dat voor zijn/haar beroepsuitoefening noodzakelijk acht. Dit kan worden uitgelegd als een verkapte herinvoering van de vermaledijde politieregistratie. Wanneer is deze maatregel nodig? Toch alleen als iemand van een misdrijf wordt verdacht. Prostituees die niets met strafbare feiten te maken hebben, melden bij De Rode Draad dat hun naam en adres zonder opgave van reden wordt genoteerd. Er is nog een ander probleem met de uitvoering. De betreffende politiefunctionarissen en andere ambtenaren zullen precies moeten weten wie ze in een bedrijf wel en wie ze niet om een persoonsbewijs kunnen vragen. Met andere woorden: zij moeten in staat zijn mannen en vrouwen als prostituee te herkennen. Dit kan problemen geven in jongensclubs, parenclubs en andere plekken waar mensen samenkomen voor al dan niet betaald erotisch vertier. Tijdens de kamerbehandeling van dit wetsontwerp bleek de minister zich voor dit soort kwesties te verlaten op de expertise van de politie. Over het algemeen weet de zedenpolitie ook wel welke vrouwen in clubs prostituee zijn. Maar het ligt anders als het niet om de klassieke prostitutie gaat.

De aantasting van de privacy houdt hier niet op. In sommige steden, bijvoorbeeld in Doetinchem, worden prostituees zelfs door de gemeente gedwongen om zich bij de Kamer van Koophandel in te laten inschrijven. Doen ze dat niet, dan verliest de exploitant bij wie ze werken zijn vergunning. Zo probeert men door verplichtingen op te leggen aan prostituees, de exploitant te dwingen alleen legale vrouwen in het bedrijf toe te laten. Dat is weer een voorbeeld van hoe men exploitanten in het gareel probeert te krijgen door de privacy van prostituees te schenden. Voor prostituees heeft die omweg van de gemeente grote gevolgen. Inschrijving bij de Kamer van Koophandel betekent dat zij hun naam en adres in het openbare handelsregister moeten laten opnemen. Doen ze dat niet, dan plegen ze een economisch delict. Dit vinden velen een onaanvaardbare inbreuk op de privacy. Klanten en andere nieuwsgierigen kunnen dan hun huisadres achterhalen. Deze regel is opgesteld om wanbetalers en bedrijven te kunnen achterhalen die hun contracten niet nakomen. Het is echter hoogst onwaarschijnlijk dat een klant van een prostituee die het handelsregister zou raadplegen, dat doet om die reden. Vrijgesteld van deze regel zijn de zogeheten vrije beroepsbeoefenaren en enkele andere groepen. Allerlei dienstverleners maar ook landbouwers die hun eigen producten verkopen, vallen onder deze categorie. Het is vreemd dat boeren die op kleine schaal producten verkopen, psychologen en straatventers wel maar prostituees niet ontheven zijn van de inschrijvingsplicht. Dat prostitutie niet in het rijtje van vrije beroepen voorkomt heeft te maken met het feit dat het eerder niet als beroep is erkend. Dit is nu veranderd. Prostitutie is in feite een reeds bestaand vrij beroep dat deze status nu pas heeft gekregen. De Kamer van Koophandel weigert echter nieuwe en niet-academische beroepen toe te voegen, zo bleek na enige correspondentie met deze instelling. Maar het is waarschijnlijk wel mogelijk om zich als rechtspersoon, dus als BV of als Vereniging op een zakenadres in te schrijven.

Er zijn nog andere problemen: de Kamer van Koophandel, de belasting en andere instellingen hanteren verschillende definities van 'onderneming'. Waarschijnlijk voldoen zelfstandige

prostituees zonder personeel niet aan de criteria van de Kamer van Koophandel. Dit zou betekenen dat iedere prostituee dit zwart op wit van de KvK kan krijgen, en daarmee gevrijwaard is van deze plicht.

Nu is het beleid van Kamers van Koophandel ook niet eenduidig. Sommige weigeren prostituees zelfs in te schrijven. Voor de ondernemster die het niet problematisch vindt om haar naam en adres bekend te maken, is dat vervelend als ze een inschrijvingsbewijs voor zakelijke investeringen nodig heeft.

Gemeenten zoeken soms naar andere wegen om het bestand van prostituees onder controle te houden. Zo duiken er af en toe plannen op om individuele prostituees een pasje of een vergunning te laten aanvragen. Dat was vorig jaar het geval in Groningen en in Rotterdam, waar men deze regel voorlopig alleen voor tippelaarsters wil instellen. Individuele prostituees zijn nergens in Nederland vergunningplichtig. Dat moet zo blijven, want iedere pasjesregeling of vergunningplicht voor individuele prostituees zorgt ervoor dat toch al gestigmatiseerde mensen, nog erger worden gestigmatiseerd, waardoor het clandestiene circuit nog aantrekkelijker wordt. Een vlucht in de illegaliteit zal tot allerlei problemen leiden. Andere zelfstandigen die in de categorie persoonlijke dienstverlening werkzaam zijn: bijvoorbeeld hondenuitlaters, toiletjuffrouwen en helderzienden hoeven ook geen pasjes bij de gemeente aan te vragen. Weliswaar moeten zelfstandigen die onder de categorie 'evenementen' vallen, zoals straatartiesten, in veel gemeenten wel een vergunning aanvragen, maar dat betreft een ander soort branche. De meeste prostitutie vindt in pandig en niet aan de openbare weg plaats. Voor zover dat wel gebeurt, is dat in daarvoor bestemde stadsdelen en valt daarom niet te vergelijken met bijvoorbeeld de categorie 'evenementen'.

Aanbevelingen

- Exploitanten mogen niet gedwongen worden de identiteit van zelfstandige prostituees vast te stellen.
- De aparte identificatieplicht voor prostituees moet worden afgeschaft.
- Een zelfstandige prostituee is niet hetzelfde als een vergunningplichtige prostituee
- Zelfstandige prostituees moeten niet verplicht worden tot inschrijving bij de Kamer van Koophandel.

Arbeidsongeschiktheid, beroepsziekten & gezondheidszorg

In Nederland worden zelfstandigen, dus ook prostituees, geacht zelf zorg te dragen voor een ziektekosten- en arbeidsongeschiktheidsverzekering. Voor prostituees levert dat weer hindernissen op. Ziekenfondsen accepteren weliswaar zelfstandigen, maar het wordt moeilijk als die zelfstandige als prostituee werkt. Een arbeidsongeschiktheidsverzekering is heel duur omdat de meeste verzekeringsmaatschappijen sekswerkers nog risicovoller vinden dan bijvoorbeeld beroepsvoetballers. Een premie van 1900 gulden per maand is de normale vraagprijs. Maar welke prostituee kan dat opbrengen met het huidige niveau van verdiensten? De grote verzekeringsmaatschappijen menen immers nog steeds dat prostituees het onevenredig hoge risico lopen van hiv-besmetting, een redenering die overigens moeilijk hard te maken is.

Prostitutiecontacten maken vijf procent uit van alle seksuele contacten in Nederland. Twintig procent van alle gemelde geslachtsziekten komt uit het prostitutiecircuit, waarvan tien procent van prostituees. Dat is op zichzelf best een hoog percentage, maar in de meeste gevallen gaat het om aandoeningen die snel en eenvoudig zijn te behandelen. Maar het is geen uitgemaakte zaak dat hiv en andere seksueel overdraagbare aandoeningen (soa) zonder meer beroepsziekten zijn voor prostituees. Het valt immers niet altijd te achterhalen of men tijdens een privé of in een beroepsmatig contact besmet is geraakt. Aangezien een algehele registratie van geslachtsziekten in Nederland ontbreekt, weten we niet hoeveel geslachtsziekten het resultaat zijn van niet-commerciële contacten. De laatste tijd is er een toename van soa geconstateerd onder de gehele seksueel actieve bevolking. Dit zou aanleiding kunnen zijn om prostituees niet meer als aparte groep te behandelen, maar om aan iedereen met wisselende partners regelmatig onderzoek aan te bieden.

Waarschijnlijk is een beslissing om soa wel tot de beroepsziekten te rekenen het beste voor prostituees: ze kunnen dan niet gedwongen worden om tijdens ziekte door te werken. Een belangrijk argument ten gunste hiervan is dat het werken met zo'n aandoening voor beide partijen risicovol kan zijn. Een prostituee met een soa zou dan wel met betaald ziekteverlof moeten kunnen gaan. In andere beroepen kan men met een soa rustig doorwerken.

Medische controle

Prostituees hechten over het algemeen aan een goede en regelmatige medische controle. Daartoe hoeven ze niet gedwongen te worden, wat in Nederland ook niet gebeurt. Dit betekent echter niet dat ze ook altijd vrij zijn om hun eigen arts te kiezen, iets waartoe ze wel het recht hebben. Het recht op vrije artskeuze is echter nog niet overal doorgedrongen. Nog steeds circuleren er berichten over vrouwen die door exploitanten verplicht worden van relatief dure clubartsen gebruik te maken. Niet iedereen is tevreden over deze artsen. Ze zouden soms aandoeningen over het hoofd zien. Daarnaast is het de vraag of zij wel over voldoende laboratoriumfaciliteiten beschikken voor betrouwbare testen.

Sommige gespecialiseerde artsen beweren dat onbeschermd oraal contact geen risico voor hiv oplevert maar verzuimen te vermelden dat dit wel het risico op andere soa verhoogt. Dit is medisch niet verantwoord. Behalve bij hun technische mogelijkheden en vakkennis, zijn er kritische kanttekeningen te plaatsen bij hun opvattingen over beroepsethiek. Enkele van deze artsen handelen in strijd met hun beroepscode door de uitslagen aan de exploitanten mee te delen. Ook doen ze weinig om dubieuze vormen van zelfmedicatie tegen te gaan. Zo wordt in sommige huizen gewerkt met 'bye bye crème', een middeltje dat na een 'ongelukje' alle risico's zou wegnemen. In Rotterdam verkoopt de broer van een clubarts deze producten aan diverse seksclubs. Ook is van sommige clubartsen bekend dat ze heel soepel zijn in het schrijven van recepten voor 'vermageringspillen' en kalmerende middelen. Tevens hebben zij

zelden aandacht voor andere klachten dan soa die ook bij prostituees voorkomen zoals rugklachten, blaasontstekingen, ontstoken eileiders en aandoeningen aan de luchtwegen doordat bijvoorbeeld raamprostituees steeds half ontkleed de deur moeten opendoen.

Aanbevelingen

- Er moet duidelijkheid komen over beroepsziekten
- Het systeem van clubartsen moet worden afgebouwd
- Er moet een betaalbare arbeidsongeschiktheidsverzekering komen.

Carrièreverandering, bijscholing & innovatie

Tot eind jaren tachtig werd onder een volledige werkweek in de prostitutie twaalf uur werken per dag verstaan gedurende zes dagen per week, maar tegenwoordig wordt parttime werken normaal gevonden. Daartoe hebben prostituees ook alle recht. Dwingen tot voltijdsprostitutie is ook dwang tot prostitutie. Een sekswerker bepaalt net als iedere andere burger immers zelf hoeveel tijd zij aan seksuele contacten besteedt. De minister heeft tijdens de behandeling van het wetsvoorstel dit standpunt verwoord in zijn opmerking dat prostitutie nooit passende arbeid kan zijn. Kennelijk is dit heel moeilijk te bevatten, nog steeds menen sommigen dat Arbeidsbureaus en Sociale Diensten mensen kunnen verplichten in de prostitutie te gaan werken. Maar dat kan niet. Wel geldt een sollicitatieplicht voor alle andere vormen van passende arbeid. Dus een werkloze prostituee kan wel gedwongen worden om naar ander werk dan prostitutie te solliciteren.

Dat er rare verschillen kunnen bestaan tussen Sociale Diensten blijkt wel uit de voorbeelden van Rotterdam en Amsterdam. De prostituee die slechts enkele dagen in de prostitutie werkt, wordt door de Sociale Dienst in Amsterdam wel erkend als startende ondernemer met lage verdiensten en kan dus aanvullende bijstand verkrijgen, maar in Rotterdam niet.

Onduidelijkheid alom. Maar het kan niet zo zijn dat een prostituee in Amsterdam wel recht op bijstand heeft en een prostituee uit Rotterdam die in dezelfde omstandigheden verkeert, dat niet heeft. Toch is dat precies wat er aan de hand is en dient dit ook als voorbeeld van wat er mis is. De Rotterdamse Sociale Dienst gaat er, in navolging van De Raad van Beroep, vanuit dat 'wie als prostituee of exploitant werkzaam in de prostitutie is, in beginsel geacht wordt over voldoende middelen van bestaan te beschikken om zelf in haar of zijn levensonderhoud en dat van haar/zijn gezin te voorzien'. Dit staat te lezen in de notitie *Prostitutie en Bijstand, een juridische paradox* van de gemeente Rotterdam. De rechter heeft in een zaak die een prostituee uit Venlo tegen de Sociale Dienst heeft aangespannen opgemerkt dat de bovengeciteerde uitspraak van De Raad van Beroep in het licht van de door de wetwijziging veranderde situatie, mogelijk moet worden heroverwogen. Om nog een reden blijkt dat de uitspraak van de Raad van Beroep stamt uit de tijd dat men exploitanten niet als werkgevers of als 'de andere partij' zag. De Raad stelt de financiële situatie van de prostituee gelijk aan die van de exploitant. Dat is op zijn zachtst gezegd niet realistisch. Bovendien is het voor exploitanten heel anders om fulltime in de prostitutie te werken dan voor prostituees. Het komt erop neer dat de Raad van Beroep het inkomen van een prostituee gelijkstelt aan dat van een persoon uit een ander beroep. Daarnaast meent de Sociale Dienst van de gemeente Rotterdam dat aanvullende bijstand aan zelfstandige prostituees geweigerd moet worden, omdat het concurrentievervalsing in de hand zou werken. Men zou de prijs per klant verlagen vanwege de aanvullende ondersteuning vanuit de Algemene Bijstandswet.' Dit mist iedere grond en komt heel onlogisch voor. Deze onduidelijkheid op het gebied van recht op bijstand staat stoppen of carrièreverandering binnen of buiten de prostitutie in de weg, als daar al goede mogelijkheden voor waren.

Carrièreverandering

Er is nog niets ontwikkeld op het gebied van carrièreverandering voor prostituees. Gemiddeld werkt men zo'n vijftien jaar als prostituee. Maar er zijn geen goede uittreedregelingen. Ook in alle programma's voor stoppers die er tot nu toe zijn geweest, gaat men ervan uit dat uittreedende prostituees radicaal stoppen en al hun contacten met de wereld verbreken. Hun arbeidsverleden in de prostitutie zou alleen maar nadelen en geen voordelen hebben opgeleverd. Zo zouden ze in een ritme hebben geleefd dat ze snel moesten afleren. Een sollicitatiecursus waarin ze vooral moesten leren op tijd op te staan, hoorden tot de vaste onderdelen van zo'n stoppersprogramma. Dit doet sterk denken aan bepaalde programma's in

de Verenigde Staten waar men prostitutie als een verslaving of een ziekte ziet, waarvan men moet 'afkicken'. Niet voor niets komen uittreedprogramma's de laatste tijd vooral ter sprake bij het redden van meisjes van de zogeheten 'loverboys'. Wanneer hulpverleners een minderjarige prostituee aantreffen, schakelen ze onmiddellijk de politie in. Deze meisjes worden bovendien opvallend vaak in gesloten inrichtingen - een soort gevangenissen - geparkeerd. Ze zijn dan nog verder van huis. Bij meerderjarige vrouwen zou men het wel uit het hoofd laten om tegen hun wil de politie in te schakelen. Maar minderjarigen (meisjes van 16 en 17) hebben daar kennelijk niets over te zeggen. Contact met de zedenpolitie, hoe slachtoffervriendelijk ook, is op die leeftijd een heel ingrijpende ervaring.

Er is ook veel vraag naar stoppersprogramma's vanuit kleine, veelal overwegend christelijke gemeenten. Al deze initiatieven passen echter niet in een normaal programma voor carrièreverandering binnen en buiten de prostitutie. Dit kan ook betekenen dat men geleidelijk minder gaat werken of op een andere manier in de prostitutie gaat werken. Net zo min als aan vutters en andere uittreeders wordt gevraagd om volledig te breken met oud-collega's en het beroep, hoort dit van prostituees geëist te worden. In het verleden waren programma's vaak sterk gericht op 'het redden van vrouwen'. Nog steeds vallen de termen 'resocialisatie' en 'rehabilitatie' in stoppersprogramma's. Een dergelijke terminologie past misschien bij het gevangeniswezen of bij tbs-klienten, maar niet bij een beroepsgroep. Ieder project met als doelstelling resocialisatie of rehabilitatie is stigmatiserend. Prostituees zijn namelijk net als andere beroepsbeoefenaren gewoon lid van de maatschappij. Bovendien moet het idee worden losgelaten dat prostitutie een nadelige invloed op de ontwikkeling zou hebben gehad en zo snel mogelijk vergeten moet worden. Daarentegen moet worden erkend dat het beroep van prostituee bepaalde vaardigheden vergt, zoals mensenkennis, een klantgerichte en dienstverlenende instelling, zelfbeheersing en stressbestendigheid. Dit is bevestigd door onderzoek in een internationaal project van de Europese Commissie onder Nederlandse, Italiaanse en Duitse prostituees. Ook is hier een training ontwikkeld waarin de capaciteiten van de vrouwen naar voren kwamen. Dit alles kan als uitgangspunt dienen voor verdere beroepsoriëntatie binnen en buiten de prostitutie. Ook bijscholing binnen het vak prostitutie gebeurt nog in hoge mate informeel. De enige scholing die min of meer officieel van overheidswege wordt georganiseerd is voorlichting op het gebied van soa-preventie. Dat er voor andere scholing geen aandacht is, is tekenend voor de eeuwenlange preoccupatie van prostitutie met gezondheid. Gezondheidsvoorlichting is goed en noodzakelijk, maar is slechts een onderdeel van de scholing. Zo is het in verband met promotiekansen ook van belang dat er een training bestaat in het opzetten van een eigen bedrijf.

Innovatie

Door het restrictieve vergunningenbeleid waardoor de meeste gemeenten slechts een beperkt aantal vergunningen aan seksbedrijven toestaan, wordt het prostituees moeilijk gemaakt die tot exploitant willen promoveren. Bovendien moeten aanvragers van een vergunning al een pand voor het prostitutiebedrijf tot hun beschikking hebben. Een prostituee die een eigen bedrijf wil beginnen maar nog geen geschikte ruimte heeft gevonden, komt niet voor een vergunning in aanmerking. De bestaande vergunningen zijn over het algemeen vergeven aan bedrijven die nog volgens de regels van de oude subcultuur werken. En soms moeten goedwillende exploitanten met lede ogen aanzien dat hun criminele broeders een vergunning weten te bemachtigen, al dan niet door middel van een stroman. Dit verzwakt de concurrentiepositie van bonafide bedrijven. Het weigeren of intrekken van vergunningen is tijdrovend, kostbaar en niet altijd kansrijk. Maar dat is slechts een van de problemen die deze vorm van promotie in de weg staan. Er is geen ruimte voor innovatie in de branche. Nieuwe initiatieven worden al snel als 'illegaal circuit' afgedaan. Dit treft vooral vormen van erotisch

vermaak waarvan prostitutie een onderdeel kan zijn, zoals parenclubs, erotisch café's en dergelijke.

Het is een vooroordeel dat alleen mannen afnemers zijn 'erotisch' vermaak. Dat idee stamt uit de tijd dat men veronderstelde dat mannen een natuurlijke behoefte hadden aan seks en dat vrouwen geacht werden monogaam te blijven. Er komt steeds meer aanbod voor stellen.

Wanneer gemeentes *contre coeur* één seksbedrijf toestaan omdat ze het nu eenmaal niet kunnen weigeren, denkt men dan ook alleen aan de markt voor heteroseksuele mannen. Een experiment waarbij mannen of 'stellen' achter de ramen plaatsnemen, verloopt ook moeizaam, niet op de laatste plaats omdat exploitanten dit tegenwerken.

Aanbevelingen

- Sociale Diensten dienen een uniform beleid te gaan voeren jegens prostituees en bij voorkeur het beleid van Amsterdam over te nemen.
- Uittredingsprogramma's dienen de beroepskwalificaties van prostituees te erkennen, een overgang naar parttime werken mogelijk te maken en mogen in geen geval de stigmatiserende kwalificaties 'resocialisatie' of 'rehabilitatie' dragen.
- Gemeenten moeten ernst maken met het weren van criminele exploitanten.
- Er moet ruimte komen voor innovatie in de branche.

Migranten & vrouwenhandel

Sinds halverwege de jaren tachtig is de komst van illegalen in de prostitutie onderwerp van heftige debatten. Er werden zelfs gespecialiseerde stichtingen en hulpverlenende instanties voor hen in het leven geroepen. In de discussies leek men een tegenstelling te constateren tussen de belangen van legale en illegale prostituees. Het normaliseren van de seksindustrie zou namelijk ten koste gaan van illegalen; zij zouden niet meer gedoogd worden en daardoor in duistere circuits terechtkomen. Die verzelfstandiging van de discussie over illegalen was overigens een verschijnsel dat zich alleen in de prostitutiewereld voordeed.

Elders erkent men dat het aantrekken van illegalen alles te maken heeft met mankementen van het legale circuit. Zo beweerden bepaalde exploitanten dat Hollandse vrouwen en gevestigde migranten niet bereid waren voor lage prijzen te werken, lange dagen te maken en bij ziekte door te werken. In plaats van zich af te vragen of er soms iets mis was met de omstandigheden in de prostitutie, hieven grote groepen exploitanten de klaagzang aan dat er te weinig legale vrouwen bereid waren om te werken. Hulpverleners vielen hen bij en waarschuwden voor het ontstaan van een illegaal circuit wanneer illegalen gewerd zouden worden uit de legale bedrijven. Zie bijvoorbeeld:

‘Het is niet te verwachten dat de vraag van prostituanten (klanten) naar exotische dames op korte termijn afneemt. Al vanaf de jaren zeventig spelen bordeeeigenaren in op de vraag van klanten naar een gevarieerd aanbod van vrouwen. Nu vrouwen van buiten de Europese Unie zonder geldige verblijfsvergunning niet meer in de Nederlandse bordelen worden gedoogd, kampen club- en raamprostituanten met leegstand. Vele exploitanten van seksbordelen klagen al een aantal maanden dat er een tekort is aan sekswerkers. Momenteel voorzien migrantenprostituees klaarblijkelijk in een behoefte waaraan de Nederlandse en/of Europese sekswerkers niet kunnen of willen voldoen.’ (Lover, 2001/1)

Het is overigens geen wonder dat Europese sekswerkers niet altijd aan die behoeften willen voldoen. Het zou goed zijn als migranten dit ook bespaard blijft. Zo vertelt een klant op internet:

‘Ik wil je graag over mijn favoriete bordeel in Rotterdam vertellen. Op dit moment zijn er twintig, hoofdzakelijk Colombiaanse meisjes aanwezig. ... De prijzen zijn erg laag, zestig gulden voor twintig minuten, 180 gulden voor een uur dus. De dames doen hun reputatie, Latijns-Amerikaanse vrouwen zijn supergeil, goede eer aan... Het grootste gedeelte neukt zonder condoom. Je moet wel even doordrammen, aangezien ze het meestal met willen doen. ... Elke week komt er een dokter langs die de dames op soa controleert (incl. hiv)... Superbordeel, maar pas op voor ziektes heren.’

Er blijkt dus een markt te zijn voor vrouwen die zonder condoom werken en bij wie klanten het onderste uit de kan kunnen halen. Maar alleen het bestaan van die markt, betekent niet dat die ook bediend moet worden. Er is ook een markt voor vuurwapens, maar het gaat niet aan die te stimuleren. Overigens is het nogal misplaatst om over marktwerking te spreken.

Marktwerking veronderstelt immers gelijkwaardige partners, maar dat is door de slechte positie van met name illegalen, niet aan de hand. De door klanten zo gewenste diversiteit is ook in het legale aanbod ruimschoots aanwezig en het prijspeil duidt niet op een tekort aan prostituees. Klanten hebben echt geen seksuele voorkeur voor mensen die niet over de juiste papieren beschikken. En wat de behoefte aan ‘exotische dames’ betreft: de laatste jaren gaat het vooral om Oosteuropese vrouwen, die niet exotischer zijn dan Westeuropese vrouwen. Er is behoefte aan vrouwen die onervaren zijn en niet in een positie verkeren hoge prijzen te vragen. Veel migranten kunnen echter ten gevolge van de afhankelijkheidssituatie waarin zij verkeerden, bijvoorbeeld ten aanzien van tussenpersonen, nooit hard onderhandelen over de prijs. Toch bereiken ze met lang werken en veel klanten toch een betrekkelijke hoge omzet.

De lage prijzen die deze vrouwen moeten vragen, worden soms in kringen van exploitanten en ook wel hulpverleners gelegitimeerd met argumenten als: 'voor dat geld dat ze hier verdienen kunnen ze in hun eigen land altijd nog veel doen'. Dat is een schandalig argument; men betaalt in een Indiaas restaurant in Nederland ook niet het bedrag dat zo'n zelfde maaltijd in Bombay zou kosten. Men wees er in dit verband ook wel op dat die vrouwen zo hun familie in eigen land onderhouden. Zo worden deze sekswerkers ook nog eens teruggeworpen in een typische vrouwenrol.

Men noemt het voor lage prijzen laten werken van migranten zelfs een vorm van ontwikkelingshulp. Bij andere beroepen zou men zo'n redenatie nooit durven houden. Een tweede probleem is dat men het marktmechanisme met het prijsmechanisme verwart. Als klanten hetzelfde kunnen krijgen voor minder geld, dan zullen ze dat doen. Niemand heeft een reële visie op de markt voor prostitutie. En als prostituees in de toekomst wel krachtens de Wet Arbeid Vreemdelingen mogen werken, valt nog te bezien of men bereid is de 'ontwikkelingshulp' voort te zetten. Want dan moeten exploitanten ze een 'normaal' loon betalen en fatsoenlijk huisvesten en dus niet meer zes vrouwen in één werkkamer laten slapen.

Migranten in de prostitutie bekleden nog steeds een uitzonderingspositie ten opzichte van migranten in andere beroepen. Dat staat zelfs zwart op wit in het uitvoeringsbesluit van de Wet Arbeid Vreemdelingen (WAV). Als er een tekort is aan aspergestekers, kan een werkgever een beroep doen op de WAV. Exploitanten zouden erop kunnen wijzen dat de arbeidsbureaus geen kaartenbakken vol prostituees hebben en vervolgens kunnen aantonen dat er geen respons komt op hun personeelsadvertenties. Op grond daarvan zouden ze - als het om andere beroepen ging - een vergunning krachtens de WAV kunnen aanvragen. Maar bij prostitutie is dat per definitie uitgesloten.

Toch werkten de laatste jaren vele illegalen in de prostitutie. Zij werden gedoogd om redenen van volksgezondheid, welzijn en de bestrijding van vrouwenhandel, maar niet vanwege de marktwerking. Men hoopte dat ze door een tolerantiebeleid zichtbaar en bereikbaar zouden zijn voor hulpverlening en volksgezondheid. Inmiddels is gebleken dat dit geen geschikt instrument is om vrouwenhandel te bestrijden. De vrouwenhandel ging gewoon door, alleen wist de politie nu waar de potentiële slachtoffers zaten en werden de vrouwen bevestigd in hun indruk dat de politie op hand van de exploitanten was. In feite kwam het erop neer dat men het werken in de illegaliteit van migranten wil voorkomen door ze in de illegaliteit te laten werken. Deze redenatie werd overigens alleen op de prostitutiewereld toegepast. Bij het ontmantelen van illegale naaiateliers is men wel consequent opgetreden. Het resultaat van het gedoogbeleid is dat prostituees van buiten de EU een onzeker bestaan leiden. Organisaties die zich hun lot aantrekken, aarzelen soms om wantoestanden aan te pakken, omdat daardoor de illegalen helemaal uit het zicht verdwijnen.

Aangezien deze prostituees geen officiële status hebben, kunnen ze geen beroep doen op uitkeringen bij onterecht ontslag en andere vormen van sociale zekerheid. Wanneer de arbeidsinspectie een club moet sluiten of het GAK orde op zaken komt stellen, zullen ongedocumenteerde vrouwen niet snel ander werk kunnen vinden en mogelijk het risico lopen uitgewezen te worden. Dit valt enigszins te verzachten met een doorverwijzing naar een instantie die schadevergoeding voor deze vrouwen kan regelen.

De gedoogsituatie is jarenlang een feit geweest. Ook al heeft dit beleid gefaald, het is niet terecht om de betrokken prostituees de gevolgen alleen te laten dragen. Het wordt tijd dat de overheid zijn morele verantwoordelijkheid neemt en de vrouwen die hier al jaren werken een legale status of omscholing aanbiedt. Deze prostituees hebben immers nooit kunnen proberen de status van witte illegalen aan te vragen. Degenen die willen aantonen dat ze meer dan zes jaar 'wit' werken, kunnen dat niet omdat de exploitant 'anoniem' belasting voor hen had betaald. Voor informatie over hun positie zijn zij teveel afhankelijk van exploitanten. Het

weinig informatiemateriaal voor migranten is gericht op gezondheid en bestrijding van vrouwenhandel of liever mensenhandel, zoals het tegenwoordig heet, precies die aspecten van waaruit migranten worden gedefinieerd: als slachtoffer en als gevaar voor de volksgezondheid. Maar er is geen neutrale informatie over hun rechtspositie in het algemeen, de mogelijkheden en onmogelijkheden van de politie en de praktijken van malafide tussenpersonen. Zij zijn nog teveel afhankelijk van info van onduidelijke figuren. Nog te vaak bellen vage tussenpersonen namens de 'vrouwen', omdat die zelf niet in staat zouden zijn een telefoongesprek te voeren. Zij zijn meestal moeilijk te bewegen de betrokkene zelf aan de telefoon te laten komen. Een organisatie voor prostituees kan de al dan niet vermeende taalproblemen tenslotte net zo goed als die bemiddelaars oplossen. Daarmee houdt de belangenverstrengeling niet op. Exploitanten betalen vaak de advocaten van de vrouwen om een verblijfsvergunning te regelen. Maar het valt niet te verwachten dat zij ook processen zullen voeren om bijvoorbeeld schadevergoeding voor hen te regelen omdat ze onbetaald en illegaal te werk zijn gesteld.

De intentie om vrouwen- c.q. mensenhandel te bestrijden heeft de wetgever neergelegd in de doelstelling van tegengaan van gedwongen prostitutie. Dit is eenzijdig gericht op repressie van vrouwenhandel door het tegengaan van de tewerkstelling van illegalen in de bedrijven: een povere aanpak. Niet alle verhandelde vrouwen zijn illegaal en niet alle illegalen zijn verhandeld.

Door de wetwijziging is er officieel een einde gekomen aan het laten werken van illegalen in de seksbedrijven. Om dit nog beter te kunnen controleren heeft men speciaal voor prostituees een legitimatieplicht ingesteld. Ook dat is een twijfelachtig instrument. Veel vrouwen lopen rond met door malafide figuren verstrekte valse of gestolen documenten. Ook hebben prostituees minder de neiging de politie op de hoogte te stellen van wantoestanden. Ze zijn bang voor een sluipende herinvoering van de gehate politieregistratie. Om vrouwenhandel te bestrijden had men bedacht om migranten in de prostitutie helemaal te weren, in plaats van hen dezelfde rechten als andere arbeidsmigranten te geven. Zo kunnen verhandelde vrouwen en illegale vrouwen die in barre omstandigheden werken nooit een beroep doen op het arbeidsrecht en schadevergoeding eisen. Iedere vorm van bestrijding van vrouwenhandel die de positie van prostituees in het algemeen aantast, mist doel. Vrouwenhandelaren maken juist gebruik van de slechte positie van prostituees. Ze chanteren hen met het feit dat ze illegaal zijn, verkopen voor veel geld valse of gestolen identiteitsbewijzen, dwingen de vrouwen tot huwelijken en bieden hen wurgcontracten.. Wanneer men dwang op de werkvloer als geaccepteerde vorm van bedrijfscultuur blijft tolereren, kunnen prostituees gemakkelijker gedwongen worden hun grenzen te overschrijden. Verhandelde vrouwen worden vaak verplicht de percentageregeling te accepteren: de helft of meer van wat de klant betaalt, gaat naar 'de baas'. Voor zo'n exploitant is het dan eenvoudig om met vrouwenhandelaren een overeenkomst te sluiten voor hun percentageregeling. Zo kunnen ze vrouwenhandelaren 'helpen' om de 'schulden' die de vrouwen bij hen hebben, afgelost te krijgen. Inderdaad blijkt tijdens processen tegen vrouwenhandelaren dat zij vaak op deze manier gebruik maken van percentageregelingen. Zij zullen dit niet meer kunnen in die bedrijven waar exploitanten ervoor kiezen prostituees niet alleen op papier als zelfstandigen te beschouwen, maar ze ook in feit als vrije ondernemers bij hen laten werken. In dat geval betaalt de klant direct aan de prostituee en kan niemand op de werkplek aan het geld komen. Dat prostituees buiten het bedrijf worden afgeperst, valt moeilijker te voorkomen. Een goed informatie-aanbod kan waarschijnlijk soelaas bieden.

In beleidskringen is men het erover eens dat een multidisciplinaire aanpak nodig is. Zo kan toepassing van arbeidsrecht en burgerrecht op de werkplekken een grote rol spelen in het

voorkomen van dwangsituaties. Voor een deel kan dit door 'bestrijding van seksuele intimidatie op de werkvloer' door bijvoorbeeld betrokkenen er op te wijzen dat ze net als anderen het recht hebben seksuele handelingen te weigeren. Dit is van belang voor zowel de 'reguliere' prostituee als voor de vrouw die door bemiddelaars uit het buitenland is gehaald. Vermoedelijke slachtoffers van deze 'klassieke vorm van vrouwenhandel' kunnen een beroep doen op de zogeheten B9-regeling. Dit houdt het volgende in: Bij een vermoeden van vrouwenhandel krijgen ze drie maanden de tijd om een aangifte te overwegen. Doen ze inderdaad aangifte, dan mogen ze legaal in Nederland blijven totdat ze niet meer nodig zijn als getuige. In die periode kunnen ze een beroep doen op een uitkering, wordt er veilig onderdak voor ze geregeld, maar mogen ze niet werken. Dit laatste is een groot probleem, maar de B9 is beter dan niets en betekent toch een stap vooruit ten opzichte van vroeger beleid.. Voor verhandelde mannen zijn er echter helemaal geen voorzieningen. Ook hebben Nederlandse vrouwen die slachtoffer zijn van uitbuiting geen recht op een soort getuigenstatus. Verder is de term vrouwenhandel nogal vaag en geeft vaak aanleiding tot onsmakelijke discussies of de vrouwen nu zo dom waren om niet te beseffen dat ze in de prostitutie terecht zouden komen. Ook schrikt het woord 'slachtoffer van vrouwenhandel' veel vrouwen af. Het heeft immers de connotatie van een misdrijf waaraan vooral onschuldige en naïeve mensen ten prooi vallen. Het past niet in het imago van de werkende vrouw dat veel migranten van zichzelf hebben. 'Slachtoffer' worden van vrouwenhandel is iets wat hun 'dommere' buurvrouw overkomt, maar niet henzelf. Er moet heel wat gebeuren wil een vrouw zich als slachtoffer benoemen en de stap nemen om aangifte van vrouwenhandel te doen.

Doet ze dat uiteindelijk dan krijgt ze vaak te maken met bedreigingen en een isolement. Niet zelden nemen de collega's het haar kwalijk dat ze de politie erbij heeft gehaald, waardoor zij mogelijk ook als illegaal worden ontdekt.

Aanbevelingen

- Wanneer illegalen worden aangetroffen, moeten zij in staat worden gesteld schadevergoeding en achterstallig loon te eisen.
- De uitzondering in de Wet Arbeid Vreemdelingen voor werk in de prostitutie moet worden geschrapt.
- Prostituees die in de B9-regeling zitten, m.a.w. een verblijfsstatus hebben op grond van het vermoeden van vrouwenhandel of slachtofferschap van mensenhandel, moeten de mogelijkheid krijgen legaal binnen of buiten de prostitutie te werken.